

PEDAGOGIKA VA ONA TILI O'QITISH SAVODXONLIK METODIKASI FANLARIDAN INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIM ASOSIDA DIDAKTIK YONDASHUV

Tursunova Nilufar Turdiyevna
XIU Pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan o'qitishning kompleks tizimi, ya'ni uyg'un kamol topgan, o'qimishli, zamonaviy fikrlovchi yosh avlodni rivojlantirishga, Respublikaning jahon hamjamiyatiga yanada integratsiyalashuviga yo'naltirilgan tizim yaratilishiga uzviy bog'landi. Zamonaviy sharoitda ta'lim jarayonining barcha imkoniyatlariga ko'ra shaxsni rivojlantirish. Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan integratsiyalashgan ta'lim asosida o'qitish o'qituvchilarning ijodiy faoliyatini dars mobaynida nafaqat o'zi ishlashi balki talabalarni ham dars jarayoniga qiziqтира olish.

Kalit so'zlar: Integratsiya, ta'limda integratsiyalash, tashqi integratsiya, ichki integratsiya, didaktika (ta'lim nazariyasi), tarbiya nazariyasi, ta'lim shakli metodi, vositasi, qonuniyatlari, tamoyillari.

ДИДАКТИЧЕСКИЙ ПОДХОД НА ОСНОВЕ ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ПО ДИСЦИПЛИНАМ «ПЕДАГОГИКА» И «МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТНОСТИ ПО РОДНОМУ ЯЗЫКУ»

Аннотация. Комплексная система обучения по дисциплинам «Педагогика» и «Методика обучения грамотности по родному языку» неразрывно связана с формированием гармонично развитого, образованного, современно мыслящего молодого поколения, а также с созданием системы, направленной на дальнейшую интеграцию Республики в мировое сообщество. В современных условиях развитие личности осуществляется с учётом всех возможностей образовательного процесса. Интегрированное обучение по данным дисциплинам способствует развитию творческой деятельности преподавателей, а также повышает интерес студентов к учебному процессу, вовлекая их в активную деятельность на занятиях.

Ключевые слова: интеграция, интеграция в образовании, внешняя интеграция, внутренняя интеграция, дидактика (теория обучения), теория воспитания, формы, методы и средства обучения, закономерности, принципы.

A DIDACTIC APPROACH BASED ON INTEGRATED EDUCATION IN THE DISCIPLINES OF "PEDAGOGY" AND "METHODOLOGY OF TEACHING LITERACY IN THE NATIVE LANGUAGE"

Abstract. The integrated system of teaching the disciplines "Pedagogy" and "Methodology of Teaching Literacy in the Native Language" is closely connected with the

development of a harmoniously developed, educated, and modern-thinking younger generation, as well as with the creation of a system aimed at further integration of the Republic into the global community. In modern conditions, personality development is ensured through the effective use of all opportunities within the educational process. Integrated teaching in these disciplines enhances the creative activity of teachers and increases students' engagement by actively involving them in the learning process.

Keywords: *integration, integration in education, external integration, internal integration, didactics (theory of teaching), theory of upbringing, forms, methods and means of teaching, patterns, principles.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi yangi Qonun 2020-yil 23-sentabr hamda Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan o'qitishning kompleks tizimi, ya'ni uyg'un kamol topgan, o'qimishli, zamonaviy fikrlovchi yosh avlodni rivojlantirishga, Respublikaning jahon hamjamiyatiga yanada integratsiyalashuviga yo'naltirilgan tizim yaratilishiga uzviy bog'landi. Zamonaviy sharoitda ta'lim jarayonining barcha imkoniyatlariga ko'ra shaxsni rivojlantirish, ijtimoiylashtirish va unda mustaqil, tanqidiy, ijodiy fikrlash qobiliyatlarini tarbiyalashga yo'naltirilishi talab qilinmoqda. O'zida ana shu imkoniyatlarni namoyon eta olgan ta'lim shaxsga yo'naltirilgan ta'lim deb nomlanadi.

Pedagogik oliy ta'limda guruhli o'qitish usulining qo'llanilishi bir necha talabalarning birgalikda muammo ustida izlanishi va unga yechim topishga urinishi, bu jarayonda bir-birini qo'llab quvvatlashi kuzatiladi. Bu hamkorlikdagi faoliyatni dars mashg'uloti jarayonida bosqichma-bosqich qo'llab borish talabalarning akademik qobiliyatlari rivojlanishiga olib keladi, ularda o'z bilimlaridan qoniqmasdan izlanuvchanlikni oshiradi. Oliy ta'limda Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan integratsiyalashgan ta'lim asosida o'qitish o'qituvchilarning ijodiy faoliyatini dars mobaynida nafaqat o'zi ishlashi balki talabalarni ham dars jarayoniga qiziqтира olishi, o'z fikrini erkin bayon etishga o'rgatishi lozim. Albatta, bu natijaga faqatgina, darsni to'g'ri tashkil etish, ilg'or, zamonaviy innovatsion texnologiyalardan amalda foydalanish orqaligina erishish mumkin.

Integratsiya (lot. integratio — tiklash, to'ldirish, integer — butun so'zidan olingan) fanlarning yaqinlashishi va o'zaro aloqa jarayoni, differentsiatsiya bilan birga kechadi; Ta'limda integratsiyalash talaba dunyoni bilishi va tasavvur qilishda bir tomonlama emas, balki har tomonlama rivojlanishga erishiladi. Fanlararo aloqadorlik (integratsiya) talabani ilmiy dunyoqarashni shakllantirishga asos bo'lib, tabiatni to'g'ri va to'la anglashga, mantiqiy fikrlashga, ilmiy- texnika rivojlanishi maqsadida amaliy faoliyatda axborot texnologiyalarini qo'llanilishi bilan tanishtiradi o'rgatadi;

Integratsiya-Fanlararo bog'lanish; Tashqi integratsiya-o'zbek tili, ingliz tili matematika, biologiya, kimyo, geografiya, tarix, adabiyot, informatika, jismoniy tarbiya; Ichki integratsiya-mavzulararo bog'lanish, mavzularning bir-biriga, bog'lanishi va uzviyligi;

METODOLOGIYA

Biz integratsiyaning mohiyatini aniqlash jarayonida uning filosofik, pedagogik - psixologik va metodik asoslarini aniqlab oldik. Ma'lumki, o'qitish va tarbiya jarayoni bir —biri bilan uzviy bog'liq, lekin inson shaxsining shakllanishida tarbiya ustivor ahamiyat kasb etadi. Chunki, tarbiya ta'lim jarayonining barcha majmuini o'z ichiga oladi. Zamonaviy intellektual insonni tarbiyalashda integrativ ta'limning barcha jihatlarini (aqliy, axloqiy, iqtisodiy, mehnat, estetik, gigienik, huquqiy, jismoniy tarbiya)ni qamrab oladi va ularning o'zaro bog'likligini ta'minlaydi. Integrativ ta'lim jarayonida talaba, olamning yaxlitligini, koinot, tabiat konunlarini, tabiat, jamiyat va insonlarning o'zaro munosabatlari haqida har tomonlama bilimlarga ega bo'lib kamol topadi. Tabiat go'zalligini his qila olish, undan zavqlanish, e'zozlash ko'nikmalariga ega bo'ladi. Ta'limning globallashuvi sharoitida fanlararo uzviylikni kengroq qo'llash ayni zaruriyatdir. Fanlararo uzviylik tamoyiliga tayanish ta'lim muassasalari o'quv jarayoni uchun tatbiqiy tus olishi lozim. Fanlararo uzviylik tamoyili turdosh o'quv predmetlararo munosabatlarning murakkab jihatlarini to'liq o'zlashtirilishini ta'minlab, bilimlarning ichki mohiyatiga kirib borishini ta'minlaydi, natijada turli tizimlar ichki aloqadorlik, integrativ yaxlitlik vujudga keladi.

O'quv jarayonida fanlararo aloqadorlikning amalga oshirilishi ta'lim sifatiga kuchli ta'sir ko'rsatib: - ta'limni modernizatsiyalash, innovatsion o'qitish

imkoniyatlarini kengaytirish imkonini beradi; Pedagogika nazariyasi va amaliyoti, pedagogik mahorat o'quv jarayonini o'zlashtirishda amalga oshiriladigan masalalar doirasida talaba:

- Didaktika (ta'lim nazariyasi);
- Tarbiya nazariyasi;
- Ta'lim shakli, metodi, vositasi, qonuniyatlari, tamoyillari;
- Fanning kategoriyalari.
- Pedagogik faoliyatda ta'lim-taribiyaga oid tushunchalar haqida bilimga ega bo'lishi;
- Pedagogik faoliyatda ta'lim-taribiyaga oid tushunchalar tahlil qilish;
- Pedagogik faoliyatida muntazam ravishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish;

TAHLILLAR VA NATIJALAR

Fanlararo aloqadorlik ta'minlangan holda, darsni tashkil qila olgan o'qituvchi o'quvchilarda o'zining faniga bo'lgan qiziqishini oshiribgina qolmasdan, mazkur fanni o'zlashtirishga yordam beradi. Fanlararo aloqadorlikni tizimli tarzda amalga oshirish natijasida o'quv tarbiya jarayonining aloqadorligi sezilarli darajada ortadi. Pedagogik OTMning asosiy vazifalaridan biri talabalarda dunyoga yaxlit, o'zaro aloqador bo'lgan birlik sifatida qarashni, uning global muammolari hamda bu muammolar yechimini ko'ra va tushuna bilishni shakllantirishdan iborat. Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan ta'lim mazmunida inson va uning dunyoga bo'lgan munosabati: —inson va hayot, —inson va jamiyat, —inson va inson, —inson va texnika, tabiat-inson, muammosi tobora markaziy o'rin egallamoqda. Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan ta'limni o'rganuvchi fanlarni bir guruhda bir marta o'rganib bo'lmaydi. Uni bog'cha, maktab, tizimida uzluksiz va uzviylik asosida pedagogik OTM jarayonigacha o'rganmoq zarur. Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan fanlar ta'limi mazmuni inson va ta'lim aloqadorligi atrofidagi muammolarni o'rganuvchi turli o'quv fanlariga oid bilimlar uzviyligi va integratsiyasini aks ettirmog'i lozim, bu esa Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan fanlar bilan aloqadorligiga oid bilimlarni sifat jihatdan yangi

o'zgarishlarga olib keladi. Bu bilimlar o'ziga xos sintez, tabiiy fanlarga oid bilimlar va insonparvar yo'nalishlar majmui sifatida namoyon bo'ladi. Ular tafakkurning tizimli va ehtimolli uslubi sifatida tavsiflanishi tabiiy bilimlarning ajralib turadigan xususiyatlari sirasiga kiradi. Pedagogik OTMda kommunikativ kompetentsiyani rivojlantirishning ijtimoiy muhitda muvaffaqiyat qozonishlari uchun ma'lum bir tizim asosida o'qitilmoqda.

Talabalar Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan qanday qilib Esse yozish, alifboni kataklarda to'ldirish, o'z fikrlarini og'zaki va yozma ravishda bayon qilish ko'rsatiladi. Ular Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan tillarida turli xil mavzuga oid matnlarni muhokama qilishni, tinglashni, savollarga javob berishni va tahlil qilishni o'rganadilar.

Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan o'zlashtirishda o'rganuvchi yoshi nechadaligi, til o'rganishga qiziqishi va izchillik asosida til o'rganishga kundalik sarflaydigan vaqt miqdori, kabilar tilni o'zlashtirishda muhim bo'lsa, foydalaniladigan darslik sifati, mahoratli va bilimli o'qituvchi va til o'rganishdagi to'g'ri yondashuv usullari kabilar ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ba'zan, pedagogik OTMda talabalar Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan o'rganishdagi qiyinchiliklar muammo tug'diradi. Hozirgi texnologiya va Internet, Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan o'rgatuvchi turli xil ilovalar rivojlanayotgan davrda bu kabi sabablar o'rinsiz hisoblanadi.

Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish talabalarda o'ziga ko'proq ishonchni his qilish imkonini beradi. Axir, filologik aloqa odamlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirning asosidir. Shuning uchun kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish pedagogika oliy ta'lim sohasidagi asosiy vazifadir.

Shuni ta'kidlash kerakki, pedagogik OTMda Boshlang'ich ta'lim yo'nalish talabalarining shaxsiy fazilatlarini shakllantirishda o'qishning birinchi yillari ayniqsa 1-kurs samarali bo'lishi kerak. Hatto Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan fanlariga qiziqishi, intizomli bo'lishi, o'qituvchilarni, tengdoshlarini tinglashni o'rganishi va o'z fikrlarini bayon qila olishi kerak.

Ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan kommunikativ kompetensiyasiga nafaqat asosiy so'z boyliklaridan foydalanish, balki og'zaki nutq so'zlari, professional so'zlar va iboralar, boshqa xalqlarning madaniyati, qonunlari va xulq-atvori haqidagi g'oyalar kiradi.

Shunisi e'tiborga loyiqki, talabalarni ona tiliga o'rgatish uchun eng qulay davr 1-2-kurs yangi so'zlar va grammatikani o'zlashtirish onsonroq kechadi. Yuqori kursga ko'tarilganda mutaxassis fanlarni o'zlashtirishda Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan fanlariga vaqtni tejashga harakat qiladi.

Fanlararo integratsiya va mediata'lim uslubi boshqa uslublardan farq qiladi, chunki talabalar tomonidan boshqa usullarda o'rganiladigan, hayotdan uzoq bo'lgan o'quv-fantastik matnlar kundalik hayotdan dialoglar bilan almashtiriladi.

Talabalar ular bilan bir-birlarini suhbatga chorlaydigan, ya'ni boshqa odamni rag'batlantiradigan tarzda o'ynashadi.

Mavzular talabalar uchun yaqin va qiziqarli bo'lishi kerak. Muloqotning mavjud bo'lgan boshqa usullardan farqi shundaki, metodik yondashuv asosida talabalar dars qanday tugashini, u yoki bu savolga kim va qanday javob berishini bilishmaydi, barchasi vaziyatlarga bog'liq. Har bir darsda munozara uchun yangi mavzular, yangi mashq turlari mavjud. Bu talabalarni xilma-xilligi va shu bilan birga, o'rganishdan charchamasliklari uchun amalga oshiriladi.

Fanlararo integratsiya va mediata'lim texnologiyasi, avvalo, jonli muloqot qo'rquvini yo'qotish uchun kerak. Bu texnologiya asosiy kurslarda olingan tilning ba'zi leksik va grammatik bazalariga ega bo'lganlar uchun eng ma'qul degan fikr mavjud. Bundan tashqari, ta'lim-tarbiya nazariyasi, ta'lim shakli, metodi vositalari, ta'lim qonuniyatlari va tamoyillari, tarixini o'rganish, tahlil qilish, xalq pedagogikasi va hozirgi zamon ilmiy pedagogikasining nazariy asoslariga oid bilimlar, pedagogika tarixiga oid materiallar, Sharq mutaffakkirlarining pedagogik g'oyalari, pedagogik mahorat, nutq texnikasi va muloqot jarayoni, pedagogik, metodik va didaktik talablar shuningdek OTMda o'quv tarbiya jarayoni ta'limiy va ma'naviy-ma'rifiy ishlarni samarali tashkil qilish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar bilan qurollantirishdan iborat. Pedagogika faniga oid bilimlar, ko'nikma va malakalar bilan qurollantiriladi, pedagogik faoliyatga ijodiy yondoshish yo'llarini ko'rsatadi.

Uni o'qitish bo'lajak pedagoglarda pedagogik madaniyatni shakllantirish, ya'ni o'qituvchi-tarbiyachi, yoshlar murabbiysi vazifalarini ijodiy bajarishga umumiy tayyorgarlikni ta'minlaydigan yangi pedagogik tafakkurni tarkib toptirishga yo'naltirishi lozim. OTMda ta'lim va tarbiya jarayonida milliy g'oya va ma'naviyatimizning boy meroslaridan foydalanish; ta'lim muassasalarida o'qitish va tarbiyalashning zamonaviy metod va texnologiyalarini qo'llash; talabani rag'batlantirish, uning faoliyatini nazorat qilish, iste'dodi, iqtidorini ro'yobga chiqarish bo'yicha tadbirlar ishlab chiqish, ota-onalar, jamoa, talabalar bilan yakka va guruh bo'lib ishlash; talabalar guruhlarini boshqarishni bilishi va ulardan foydalana olishi ko'nikmasini shakllantirishdan iborat.

– Pedagogik faoliyatga tizimli yondashuv va ma'lumotlarni qayta ishlash texnologiyasini qo'llash ko'nikmalariga ega bo'lishi;

– pedagogik faoliyatni to'g'ri yo'naltirish;

– talabalar bilan olib boriladigan dars mashg'uloti jarayonini to'g'ri tashkil etish;

– dars mashg'uloti jarayonida pedagogik texnologiyalarni qo'llay olish;

– dars ishlanmalarini tayyorlash va ommalashtirish tadqiqotchilik;

– informatsion;

– kommunikativ;

– kreativ;

– ma'naviy-axloqiy;

– akmeologik;

– aksiologik kompetentsiyalarni bilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Talabalar birinchi darsdanoq Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan o'qitishning kommunikativ texnologiyasi birinchi darsdanoq so'zlashadigan muhitga singib ketishini nazarda tutadi. Agar siz Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan qanday gaplashishni xayolingizga ham keltirmagan bo'lsangiz, unda birinchi darsdan so'ng siz bir nechta o'nlab iboralarini o'rganishingiz va ularni suhbatda qo'llashingiz mumkin bo'ladi. Til to'sig'i. Hech qanday ikkilanmasdan vakolatli nutq kommunikativ yondashuvning asosiy maqsadi hisoblanadi. Talaba talaffuzda xato qilishdan qo'rqsa yoki aksentdan qutula

olmasa, til to'sig'i hosil bo'ladi. Kommunikativ texnika bularning barchasini mukammal darajada yengadi, chunki aloqa amaliyoti deyarli belgilangan barcha vaqtlarga ajratilgan. Shu bilan birga, o'qituvchi so'zning xatolarini tuzatadi va o'z fikrlarini bayon etishdan qo'rqmaydigan talabalarni rag'batlantiradi.

Ravon nutq. Agar siz Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan unda kommunikativ treningda siz faqat har kuni duch keladigan narsalar haqida gaplashasiz: kundalik muammolar, do'stlaringiz bilan suhbatlashish, yangiliklarni muhokama qilish va hk. Shuning uchun ona tilida bo'lgani kabi muloqot qilish mahorati rivojlantiriladi.

XULOSA

So'z boyligini tez kengaytirish. Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlari darslarida kommunikativ trening texnologiyasi tezda o'rganishni va unda boshqalar bilan muloqot qilishni istaganlar uchun mo'ljallangan. Shuning uchun, o'qishning birinchi oyida Pedagogika va ona tili o'qitish savodxonlik metodikasi fanlaridan ishlatadigan so'zlarning taxminan 50-70 foizini o'rganasiz. Butun kurs davomida siz o'zingizning so'z boyligingizni 3000-4000 so'zgacha kengaytirasiz, bu sayohat, ish safari, aloqa va hatto yangiliklarni o'qish uchun yetarli bo'ladi. Tilni yaxshi tushunish. kommunikativ treningda talaba nafaqat suhbatlashadi, balki boshqa talabalarni ham tinglaydi. Pedagogik oily ta'limda talabalar to'laqonli dialogni o'tkazish uchun suhbatdosh nima haqida gaplashayotganini tushunishlari kerak. Shunday qilib, talaba tinglash qobiliyatlari yaxshi rivojlanadi.

Foydalangan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017-y., 32-son, 820-modda; Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 13.05.2019-y., 09/19/395/3115-son
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. // Barkamol avlod-O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. –T: 1997. 20-29 b.
3. Axmedova M.E. //“Modul-kredit tizimida mustaqil topshiriqlar tuzishning ilmiy-nazariy asoslari”// Monografiya //“Tibbiyot nashriyoti matbaa uyi” MCHJ Toshkent-2022, 136 bet.
4. Axmedova M.E. //“Mustaqil topshiriqlar bilan ishlash va ularni baholash metodikasi” Metodik qo'llanma //“Tibbiyot nashriyoti matbaa uyi” Toshkent-2022, 100 bet.
5. Axmedova M.E. //“PEDAGOGIKA” dasrlik.”Tibbiyot nashriyoti matbaa uyi” MCHJ Toshkent-2022, 212 bet.